

Stanley Milgram (1933-1984) i Philip Zimbardo (1933) : El Per Què de la Submissió a l'Autoritat

Els noms de Stanley Milgram i de Philip Zimbardo estan associats en la història de la psicologia als estudis sobre la submissió a l'autoritat i sobre el tema del mal. Uns estudis prou brutals com per a que el propi Zimbardo en 'L'efecte Lucífer' (2007) un llibre escrit 30 anys després del seu experiment de 'la presó de Stanford ' encara es manifestés trasbalsats pels fets.

A principis dels anys 1960 Stanley Milgram –que no era psicòleg sinó llicenciat en ciències polítiques– va contractar, mitjançant un anunci al diari, una sèrie de quaranta individus a qui es pagaven quatre dòlars més dietes, per tal de participar en el que ells creien que era un simple experiment sobre el funcionament de la memòria a la Universitat de Yale. El que havien d'aconseguir era, senzillament, que una altra persona, per a ells perfectament desconeguda, aprengué de memòria una llista de paraules. Aquesta persona, que era un actor còmplice de Milgram, es trobava en una altra habitació, lligat a una cadira i envoltat d'elèctrodes i que cometia errades voluntàries quan es tractava d'ensenyar-li la llista de paraules.

Per cada error comès en la memorització de la llista de paraules, el voluntari que feia de professor havia d'administrar un xoc elèctric al seu alumne. La descàrrega augmentava segons el nombre d'errors, fins arribar als 450 volts al final. La decoració de l'aula en què es feia l'experiment estava preparada per produir una angoixa brutal, que es nota perfectament en les pel·lícules enregistrades durant l'experiència. La víctima cridava amb 180 volts i xisclava de dolor amb 270, però el professor voluntari estava situat al darrera d'un suposat experimentador que l'instava a continuar administrant electroxocs, etc. fins el final.

Òbviament res no era real i els xiscles els feia un actor, tot i que els voluntaris no ho sabien. Doncs bé, 37 dels 40 participants, van arribar fins al final, administrant els 450 volts, que si haguessin estat reals, senzillament haurien matat la persona a qui suposadament volien fer memoritzar una cosa tan intranscendent com una llista de mots. L'experiment mostrava a les clares que individus perfectament vulgars, mentalment normals i perfectes ciutadans ordinaris podien convertir-se en botxins. Milgram publicà un article sobre aquest experiment intítulat: 'Behavioral study of Obedience' (1963) que obrí un debat molt important sobre el tema dels límits ètics de la psicologia. Posteriorment amb aquests i altres experiments va escriure el clàssic: 'Obediència a l'autoritat, un punt de vista experimental' (1974). Peter Gabriel també va escriure una cançó sobre aquest tema: 'We do what we're told (Milgram's 37)'. Aquest experiment fou repetit l'any 2006 a la Universitat de Santa Clara a Califòrnia per Jerry M. Burger, amb els mateixos resultats.

Per la seva banda, Philip Zimbardo, l'any 1971 va aplegar 80 estudiants, voluntaris psicològicament equilibrats de la seva universitat (Stanford), per tal de simular l'establiment d'una presó. Després de jugar-s'ho a sorts cadascun d'ells va haver de posar-se a la pell d'un guardià o d'un presoner. Però aviat la gran majoria es prengueren tan a pit el seu paper que els 'guardians' mostraren un sadisme extrem, mentre que els 'presoners' testimoniaven un autèntic comportament de prostració. L'experiència havia de durar dues setmanes però es va haver d'aturar al cap de sis dies, com a conseqüència de la deriva espontània que prenién els participants. Zimbardo sempre ha mantingut que als estudiants que feien de

carcellers no se'ls va donar una educació formal per fer la seva feina. Senzillament se'ls digué mantinguessin l'ordre, no els deixessin escapar i no usessin la força. El que va passar, però, fou d'una brutalitat extrema, amb vexacions psíquiques i físiques, com si el poder fos un afrodisíac.

L'experiment de 'la presó de Stanford' unit al de Milgram, mostra que en un context adequat, de gran tensió emocional, la identificació d'un individu normal i corrent amb el paper que se li atorga pot convertir-lo en un ésser del tot brutal i que en tot cas, la pressió social és capaç de provocar una autèntica metamorfosi en la conducta d'individus normals fins convertir-se en sàdics retorçats. En un context situacional adequat, només cal que algú sigui considerat una autoritat legítima per tal que una majoria d'individus tendeixin a justificar les seves ordres, per molt que siguin contràries a una conducta moral o, senzillament, equitativa.

Milgram anomenà 'estat agèntic' (per oposició a l'estat 'autònom'), aquell en què un individu perd la noció de la seva responsabilitat i es veu a si mateix només com un agent de l'autoritat, de tal manera que no valora que està obeint lleis criminals. Per a Zimbardo, en canvi, no és suficient una pèrdua de l'autonomia o un la proximitat d'algú poderós que ens inciti a obrar. Cal, a més, que hi hagi una combinació de dos elements 'una situació estranya, nova i cruel' i, d'altra banda, un 'Sistema poderós' que em recolza (p.251 de l'ed. espanyola).

Com diu Zimbardo a 'L'efecte Lucifer': 'El resultat de tot això és que cadascú de nosaltres es pot convertir en un heroi o en un canalla en funció de la influència que exerceixen en nosaltres les forces situacionals (...) En certa manera, l'heroisme rau en la capacitat de resistir les poderoses forces situacionals que atrapen tanta gent amb tanta facilitat' (p. 594 de l'ed. espanyola). Exemples dels canvis que experimenta un subjecte normal, o fins i tot una mica mentalment deficitari, quan se sent investit de poder (borratxera de poder) n'hi ha molts. El maig de 2004 es van publicar una sèrie molt impactant de fotografies de tortures a la presó iraquiana d'Abú Ghraib que coincideixen d'una manera espectacular (però amb la diferència que es produïa en la realitat) amb l'experiment de la presó de Standford.